ACC. N:R M. 13510 : 1-61.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Småland

Härad: Allbo

Socken: V. Torsås

Uppteckningsår: 1954

Upptecknare: Alma Nilsson, Torshult

Berättare: fru Martha Hammargren

Berättarens yrke: hemmadotter

Född år 1834 i Härlunda

Det späda barnets klädsel och vård. s. 1-61. LUF 97.

Skriv endast på denna sida

A.-B. GRAHNS TR., LUND

ACC. N:R M. 13510.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Sagesmannen: Se vetförlig biografi för
septemberingen 96 här. Det är
Barnmorskan för Västra Tårsås och Skatelövs socknar
från 1858, och omkring 40 år framåt. (se i biografien)
Fru Marta Hammargren född 1834 i Härlevnda där fad-
ern var bonde, flyttade med föräldrarna
till Grennarås gård i V. Tårsås, vid 18 årsåldern
(se i hennes biografi). Septemberingen är dotter
till berättarkan. Berättarkan var en
mer än vanligt begåvad och tänkan-
de personlighet. På grund av sin skick-
lighet vid svåra förlossningar hemtades
i ett flertal kringliggande socknar såsom
Härlevnda, Veritad, Vesland, Bläsinge,
Öja, Urshult, Kalsnäs. Även de båda sot-
nämda öarna sjön Åsnen.
Obs! Trots att de här nämda socknarna
hade egna barnmorskor, hämtades hon ofta.

ACC. N:R M. 13510 /.

97

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Luft 97
1.

Det späda barnets klädsel och vård.

Där intet annat anges gäller uppteckningen från 1860—1880.

Från V. Törås Socken Småland.

Samma Berättare som förr svarat 96.

Klädsel. För den här angivna tiden gäller ingen bestämd regel hur många plagg man borde ha i ordning för ett väntat barn. Dock måste nya de första uppsättas alle plaggen för varje ny gång lämnas, i detta hänseende fanns ingen skiljnad emellan de olika bonde— och de något så när ordnade handtverks— och torpartemmen där också handelsmännen räknades.

De här angivna "ständsfamiljerna" utgjorde den mesta befolkningen. Herrgårdarna bestod av sin fästal, liksaså officersfamiljerna. Under denna tid

ACC. N:R M. 13510:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

2.

tienstvades jos ena familjens kläder och eti-
mate plagg i kemnet, mest av kemspunnet lin-
garn. Som sagt var det svårt för det lina
ogifvodda bandskoppen, därför måste man i
första hand se tiu att man hade tiergång tiu
skinet = injekt och väl grästeket linne, som
utgjort särkar och skjortor för de aldra.
Sedna helinne-Lakan av fint täggarns-
lärft, voro idealiska tiu barn Lakan och
blöjor, samt ränsp-e-lasa (stjärtlappar)
Ev linet-band och-Lappar för nattern.
I regel sydde ej så stora mängder av ena
plagg, många resonerade som så att man
först kiue se om barnet levde, man hade
jos i regel inga maskiner att sy på, utan
det måste ske för hand. Hade man basa
materialet kemma, vilket tiu största delen
bestod av gammalt, linne, samt någon

ACC. N:R M. 13510:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Ny omgång av själva plaggen = linne och tröja
sytt av en ny lyglist = klädet domeriet, så var
saken åter ordnad. Det här var upp-
råtna de familjerna hade ju alltid de största
barna-skarorna och gömde ju alltid något
plagg från den förra, ända ner till den sista
— vändan på vändan. Det var också
så vanligt att den omtänksamma modern
när hon tilldelade sin äldsta dotter hennes
bas-del (hemgift) i linne och sängkläder, även
lemnade några gamla slitna plagg, avsed-
da att ändras till barn-a-kläder (barnkläder)
dessa kallades nästan alltid kasa (trasor) på
grund av att materialet var grannsamt och
dyrbart men det brukade fick sitta där det
satt, tills man sydde, då klippte de hela bi-
tarna just omkring — alla kring trasor-
na, på så vis kunde det tillvaratagas.

ACC. N:R M. 13510:4.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

4.

Av en gammal mer eller mindre snöret, men
mycket hjorta, fick man ler å utmärkta klöj-
jor — av själva "bäing-en" (stommen) av ärma
na fick man en mindre klöja, av vänster-ärmen
och av höger-an — som ju var mest sliten: band och
lappar ter sig, och ränp-a (tjärt), de mest
slitna delarna blev att märkta 3 fäll-e-lasa
(tvåtts-lappar) De mest trasiga repades med hjälp
av en gammal kniv, fett upp tis — och an-
vändes i stället för renad bomull, därefter
s sårnades och svårare huddlöshet.

Av ett slitet fint linnelakan fick man oftast
2 tjocka dagg lakan o. s. v. ja varenda plit
tis vasatogs och att räknades mest lika
no-ga som när 1954 års mödras lärer att
mönster på det nya fina "köpetyget" och
klepper. Av de stora finfina, vita
sofflor dukes för fäladen som tillhörde den

ACC. N:R M. 13510:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

gamla kvinnliga högtidsdräkten skänktes
ofta något av mor, far- eller mormor, deras
förkläden voro mer än alnslånga med
en 15—20 cm bred fåll. Dräkten gjorde att plockra
upp, ty den var ju handsydd. Men ofta klipp-
te man barnmössor därav ur dessa dubbla
tyg — bredden på förklädet var ungefär
som längden, alltså fick man 3—4 styck fina
barns-hållor av denna, de var lätt sydda,
ty man klippte bara kring en rund kruka (bakstycke)
samt sydde här fort den förut lite upptrissade
förklädsfållen, drarefter man på 3—4 ställen
drog en rätt rund- eller kärktråd, som nu fick
bli som dragsko, mössan kunde lätt ändras
till önskad storlek, bara genom att man ändra-
på trådens, allt efter barnets hjässa (hjässvid).
Sen fästades bara ett par tunna tyllband
samt någon slags prydnads-spets kring en

5

ACC. N:R M. 13510:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

6.

privatentiker — jo, dessa arbeten var kända då, men man slog endast ett varv, de var då som små knutar — användes mycket lis barnklädes t. ex. haklappar. Eller också köpte man s. k. "garn-ser" (en fabriksvara = ett dags virkade vidliga band). Köpte man sedan en lit blommig dansetik. lis ett par enklare mössor med eller utan spets, utan med 3—4 rader med däri intrådda grövre trådar som dragsko, samt kanetband, under hakan — så hade man ju gott att hålla os.

Även av de gamla urgamla s. k. filetarna — ett slags stora vita sockerdukar — hemmed-dukar, fick man de finaste — lis. Och med dopmössor av. kring "kluten" fanns också en 10—12 cm bred fäll, och denna hade ofta en enkel — men vacker hålsöm, här syddes av. barnhättorna

6

ACC. N:R M. 13510:7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

vergefår på samma sätt och modell som de av förra slagen. Av det mest vanliga eller vanligaste tyget klipptes saka remsor som fästades och repstrades till spädbarnskragar — Lösa sådana, som hade dåligt en ner-dragen kraga eller kant av pinkan-barnlinnet. Sådana här fina saker hade man generellt ej i vardagslag men det var ju så roligt att ha — samt veta att man hade. Även spädbarnslinnen samt den lilla "tröja" som också tillhörde, syddes helst av blekt domestik och klipptes kring-om-modell, d v s man lade tygbiten i fyrkant och klippte först ut en kvadrat för "huvet", därefter klipptes så ut ärmarna formade sig själva när man skrädda de av sidorutorna — — precis som senare tiders dock-klänningar. Fint klipp.

ACC. NR M. 13510:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

8.

klippte ett spruend hvit fram, upp och ner i ena
plagget, både på framsidan (barmdelen) och
tröjan, varefter 2–3 par knyttband invid
knäppar för kam ej i spädbarns klädes, (annars
sydde torsås kvinnorna ett slags utsirat
vadra och tvättarska, tråd-knäppar, av hemspun
men tåg-garns-tråd.) Så gott som alltid
fanns en vävstol uppsatt i vardagsrummet
med väv i, och i denna passade det nu blivande
att slå in lite en [illegible] mantel (bitar filt som
liknade snören) Om varpen i väven var hvit,
kunde man t. ex slå i grått ullgarn, som le-
hölls lättast genom att man klarade lite
sammans lite svart och vit ull, som man
spann på spånna-rocken, dielken ju också stod
i ett hy-å-ne (syrå) i vardagsrummet = stugan:
ja, alltså fick man nu ljusa (blå) mate-la
(mantlar). Till en, ibland par, nybarns-

8

ACC. N:R M. 13510:9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

-Lintos, gick det också bra att slå i av samma
grå, — eller också vitt, hemspunnet
ullgarn. "Manteln" behövde fallås endast
i bägge ändar, med en ranig fåra. Tyget till
lintan (= bindan) klipptes däremot i 3—4 bred-
der (tvärts över tåven) och trattades tätt och hög-
tigt i hop, med ägg mot ägg, för att vend-
ela hårda sömmar. När man nu hade
lintans längd i ett stycke, helst 3—½—4 alnar,
och drygt hands-bred, kantades denna
rent om, med, helst en bit bomullstyg,
kvelört, som man klippte på skråddern!
Till sist ett kraftigt — hemvävt (på bandtol)
tredigt 8 dm. långt knytband.

Rumpe-lasana kunde ha häcklen form
som helst, huvudsaken var att de var
lena (mjuka) och av fintspunnet linnegarn.

Det första tillfället man tog på den

9

ACC. N:R M. 13510:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

10.

nyfödde bestod av det sämsta möjliga som
kunde åstadkommas ty deras bränder släcktes ju
alltid upp efter första svepen, dels trodde
väl många mödrar att man därmed — ge-
nom elden och bränneugen renade barnets
enälver och bortog det onda och hedendoms-
välde över barnet, dels var det med den tidens
tvättmedel omöjligt att tvätta bort det ga-a-le
(svarta) s.k. barnblecket.) Men bestämt var
det att den lilla nyfödda pojkens första, för fö-
sta gången han kläddes, en dråpt-plagg som
tillhört ett flickebarn, en flicka därest
måste ha en babykläddnad som tillhört
en pojke, detta för att båda könen skulle
på lätt att bli gästa. Lite längre fram
när barnet blev en "täpp" (3 månader) skilde
man lite på "pöjkbarnas" (linnekorta) utrednde.
man sydde då små spetsar på pojkarnas

10

ACC. N:R M. 13510 : //.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

//.

skjortor — nereuid, efter det man nu syes små
pinkor, utan knytband på bröstet, utan trång-
de de små säckformiga plaggen över
bröstet (huvudet) samt hade endast ett litet
spricka vid halsringningen med antingen
ett fint knytband eller — möjligen en tråd-
knapp och knapphål. Då blev man nödsakad
att ha sprucka ner i kanten på skjortan.
För övrigt var då inte så mått (många) i
vardagslag, så vå-å-na (hvar vecka)
plaggen bar. Innan ett spädbarn togs
upp från sin bädd för tvättning och sköp-
ning placerades dess barnets kläder
för den dag skulle komma, dels för att va
lätt åtkomliga, och dels för att få rums-
ellar spisvärme. Den som skulle spä
barnet satt på en låg stol eller pall fram-
för brasan — ämen på sommarn —

//

ACC. N:R M. 13510:12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

12.

nöjdsigen tog hon på sig sjäv ett rent förkläde eller bredde ett linnetyg e.d. över sina knän, därefter lade hon barnet här, "löste det" (tog bort lortan och fältenspmanteln) samt allt sammanan av barnets klädsel, helt nära det lilla knytet (smekpanna) nu här, och lät sig vändas och (låtas/tvättas) bå fram, å bak, — "låst alla" (alla fört) i ansikte, noga med ögonen och bak öronen, samt näsan, så armhålor, armar och händer, därefter (könsdelarna tvättades så hos både gossar och flickor). Fingernaglarna med sina vedar var hon särskilt noga med, ja hela barnet tvättades rent med fint (fälle-vann, som förvarades i ett rätt litet kärl t.ex ett gammalt svarvat träfat — aldrig som mjölk-kat, eller tex och med en liten gjutjärns d.k "polla"

12.

ACC. N:R M. 13510:13.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

= ett ostjänt hok-hår av gjutgods, möjligen en "stop-a-potta" (resp. d. 1. stop) men som knappt fått ens, av de 3 benen avbränt, och var odugligt för sitt egentliga ändamål, en "potta" skilde sig från en gryta genom att den hade ett utåtgående skaft, grytan hade två öron. Ja, i ett och annat hem hade man möjligen ett handfat av detta porslin men mest praktiskt, och allmännast var det lilla gjutna järnkärlet, det kunde ju tas de rakt från elden, där mat man satt, och bara spådas må lite kokat vann, om så behövdes. Var man inte riktigt säker om vattnets temperatur satte man ner sin egen armbåge och prövade med denna. När man nu rengjort barnet, må vann å myckt lasse (trasa), såg man först till att navel

13.

ACC. N:R M. 13510:14.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

barnet satt som det skulle, annars lyftes
ånen detta, sen påtogs den lina "feinkan"
samt "barna-tröjan", å båda knöttes
(knöttos) mett åns bröt och mage. Därefter
togs den gamla dräkten mekan ännu låg
på knäet bort. (Obs.! Denna fick ligga
kvar, därför att barnet kunde "rensåle
sig" medan det "låg löst" så klapp den
nya skepen att orenas genast. Efter
tröjan Lades barnet åns den rena
bleian = (blöjan) som alltså åns mantelns
överkant, d.v.s. skulle man lite på de
små benen, och sedan blöjans om både
det högra, och vänstra, ändla upp åver de
små låren, på samma sätt som man
slår in ett rent föremål i en påse.
Man fick hela tiden tänka sig för, så
att inga veck bildades på blöjan

ACC. N:R M. 13510 : 15.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

15.

som kunde skava barnet, och ävid, och kring magen måste blöjan ordnas omsorgsfullt så att inga onödiga veck och rynkor uppstod. Därefter lades mantelen, vilken hela tiden legat mot blöjans ytterkant, försiktigt stoppas och rullas runt barnet, upp till armarna, sedan sedan vecks mantelns slutände, precis dubbel — som ett sockerpaket innan man tog den först rullade biten och började från det ställe där den dubbla mantelkanten slöt, att linda runt hela barnet, liksom man lindar ett sjukt ben, ända upp till bröstet där man grep de båda små händerna som lades över barnets bröst, dessnära, drog ytterligare blöjan och mantelen samt fortsatte att "linda" upp till

15.

ACC. N:R M. 13510:16.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

16.

eller över barnets axlar, låt ben-
dan=linan —— vilken hela tiden åtdrag-
ets ganska hårt, lossna något, samt
löpa neråt ett par varv kring rengefär
barnets midja här knöts nu med det
bortanta band som fastsytts i denna,
linans något tillspetsade ända.
Om mössa påhjälpes och oftast och-
-så ett större — i stället för ett huvud-
kläde, som togs liksom en sjal över
axlar och så långt ner den räckte.
Denna kvinde fästas med en s.k. fästeman
(en vanlig stos säkerhetsnål) Här-
med var barnet klätt för — i vanliga
fall ett halvt dygn framåt. När hjälps
barnet vanligen bröstet — av modern,
därefter, ökade många mödrar att
deras barn skulle läggas på ett bord

16

ACC. N:R M. 13510:17.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

17.

prega med en röd fjät — eller i nöjan
en röd damen- eller herrkjol — sådana
plagg fanns ju åtminstone i de välbeg
-ade hemmen. Detta med att ligga på
bordet betydde ursprungligt sedan
som ordspråket säger: "Då grannarna
inn ha-a, ska inn Lägg'a på bo-åt.
(bordet) Barnet ansågs vackert och fick
synas. Den röda fjätten betydde ju
prakt, den var oftast purpurröd
och det var ju den förnämsta av alla
färger. Alltså avsåg detta att vara
en symbolisk betydelse: barnet
skulle komma till ära. Obs! Det var
långt ifrån alla hem som dessa experiment
förekom, men i de hem där man var fästad
vid gamla traditioner. Det var endast de
2 – 3 första dygnen som detta förekom och

17

ACC. N:R M. 13510:18.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

någon stund på vardera dagen, sen låg
barnet hos modern, så länge denna
på sin höjd 3 dygn var sängliggande.
Så spädbarn deltog ej i andra fester än
dopet, men vântades hemmet
icket ej borde ske utom dopvistaret
(=barnkammaren) förr än kvinnan kyrktagits.
så klâddes spädbarnet i de "grannsta" plag-
gen. Barnet hade ju vägts — oftast
strax efter födelsen (se föregående frågeställ.)
Den brukade dessa ej uppges, men i så
fall lades en större handduk eller huvudklâde
i sniibbans på magbordet (=fäutsbord med
skivor att slå upp) och när barnet var klätt
och spetat färdigt, lades det därefter på den
duk eller den knöts sniibbans — i hörn
så att knuten som knöts dubbel, låg över
barnets mitt, trädde betsmans hustrun

17.

ACC. N:R M. 13510:19.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

19.

en här i denna barlanta kvast, varefter bekommen
-kvinnan förrättig't tackas in vid kvasten.
Ingen rätt för att barnet skulle fara. Att barnets
förening kunske vägde en ej obetydlig del, räknades ej. Några synnerligheter i barnets dräkt
förekom aldrig, endast det att man ej knäppte om
barnets händer så många knäppes, som t. ex på
1860 talet, någon klädde då möjligen på barnet ännu en barneströmja med isydda ärmar, — i övrigt gällde förekom ej.
Föräldrarna och släkt gladdes åt stora
och kraftiga barn, och från första stund sökte
man utröna om barnet var lätt. Exempel
en dukdig rödhårig bondkvinna med 11-12 barn
de flesta rödhåriga frågade vid varje barn-
säng barnaterskan: hur dant här kas barnet?
På barnaterskans svar: lätt, sade modet, så gott
som alltid: då å ledsamt att ingen ska få

19.

ACC. N:R M. 13510:20.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

20.

här som Gustavs (masken, som har klorat) ebs.
På 1880-talet och fram till 1900 var det ej modernt
med att här, man räknade dock med att denna
härstam ofta barns av duktigt arbetsamt folk.
Ett lejta-löst (utan lejte) barn var dock väl-
kommet även om man tänkte att det ej var
lätt för detta att en gång bli gift. Man sökte
göra allt för att barnet skulle lyckas i livet
således lades en (vit)-silverpeng i det första eller
andra bad — eller tillsattes det så fick barn-
et gott om pengar i livet. Hade barnet också
fått en klamsa från sin moder eller efter-
börden om huvudet vid födseln, kallades
denna lägerhuva, och förvarades torkad
som ett slags trofé, barnet ansågs till mest
lycka, och hade framgång att vänta i livet.
Ja lite kaj-å (kaj = rädd) var man mig
ännu ty ännu kvinde lejte-or, av olika

20

ACC. N:R M. 13510:21.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

dag uppträda trots att barnet var välskapat. Man räknade med att ett lyte kunde framträda när barnet var lika många veckor, som modern varit havande — när han blev skränd.

Dopdräkten. Denna utgjordes av en säcklikn[a]nde ganska lång dit, tillämnemg med, eller utan, ärmar. För pojkar brukade stötgyrselen i huvudsak av det blåa selke barn (selke = sidenband) "knåtet" (tvärt om) barnets mittersparti, samt någon stor nabbes dit hålla (omöjo), flickornes hade samma modell, men sidenbandet borde vit röd, och sorliga hade små rosetter i samma färg, emitterande knäpp- eller knytmemg, samt en hätta, den grannaste man kunde åstad komma. Många döpte dock sina barn endast i ett av de stora fina vita Sockerdicksförklädena, som tillhört den gamla höglids-

ACC. N:R M. 13510:22.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

22.

dräpten efter någon enom saken. Felet
var bara att denna klänning ej blev så lång,
annars ordnade man genom lite repning
vid linningen första barnets hals, fäste ut
tvenne i sidenband knutet i rosett därtill
satte i 3—5 fäste-nålar mitt fram, samt några
små bandrosetter utåt var och en av dessa,
för sist det från breda knytbandet av samma
färg runt barnets midja. Ingen undsäg
detta som är fattig dopsbevis, men många
gudmödrar — välbetagde sådana, gav
barnet en helt ny dopklänning, ibland
så lång att den hängde några golvet, när
barnet bars på gudmors arm vid
dopet. Några fina kragar användes vid
en del dopklänningar. Mössan borde
vara mycket stor, med många repnåtar,
från att taga av och på vid dopakten.

22.

ACC. N:R M. 13510:23.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

23.

Många lånade dopklänning, det var lätt att få låna. Ägaren var stolt över att få låna att hon var ägare till en sådan. Det ansågs "vasken(varken) sving(svind) eller skam" att låna en dopdräkt, för reten tillhörde det gammodern till att ordna med dopklänning. Det var alltså — enl. mycke gammal tradition hon som lånte dopklänningen.

Om märkning av dopklänning bland annorlunda — obekant men kan ju därför ha förekommit, att t.ex. prästfrun och dylika gjorde så. Den moder som vid sin lägersäl varit ifrådd brudsköja, brukade ändra denna till dopklänning.

Skötsel och vård. Omöjligt besvara hur omsorgerna om skötes annat än man säg till att inget var, eller kanske tvättades, måsten hölls ren och i bästa

23
23 B.

ACC. NR M. 13510:24.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

24.

Jag hade man lite vaselinliknande fett, t.ex. smält fårtalg — eller lite bivax och fårtalg hops smält som breddes på den lilla mjuka lappen, som låg närmast, sen lite lenne-skav, (spatsvarande renad ränne,) så navellappar och binda. Oftast hjälpte naturen sig själv, så man behövde endast ha en ren lennelapp och en 2-3 tumsbred binda av mjukt gammalt linne. Obs! Gasbinda ej fanns ej.) I äldre tid fanns det i de flesta västerbottenhem en "tär bränntin" i vrårkåpet (=hörnskåpet) bränntin användes också som antiseptiskt medel, man hölde några matskedar därav i tvättvattnet (obs! Bränntin var både lindrig och lättåtkomlig, septikämien är dessa har själv — liksom många andra, använt det t.o.m. vid förster tvättening. = atmärkt.)

När barnet skulle gängats och skulle på morgo-

ACC. N:R M. 13510:25.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

fick det i vanliga fall behåua denna sweps hi
hvåuen, såvida leitan=bindan ej hände
fuktig och våt, och barnet var helt i så fall
fick man "gi ny swep", tråua i i ena nyuka
samt dusb-ta=dunta=puda med stärkelse
(kemgjort finsiktat potatismjöl) — i stället för
talk, som numera köpes. Stärkelsen var bra
som puder, man la mjölet i en liten garden-
trasa=tuss, virade en ny tråd om denna,
formen blev ungefär som en trasdocka och gåfvo
mjölet låg i huvudet. Först hade man tvättat
och tryckt med mjuka rena trasor. Det fordra-
des stor noggrannhet med det swepta barnets
vård, vårdades aldrig så lite blev barnet
ovis-tet/fick början til hudlöshet/som sen blev
svårt värre, det var då som de många olika
smörjorna oftast olämpliga kom tiey.
Vanliga mödrar började att "hålla fram

25

ACC. N:R M. 13510:26.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

26.

(För såka att få dem att krata sitt vatten) när de var endast några veckor gamla, d.v.s. morgon och kväll, när de löstes för svepning, dessa barn blev alltid renlåga i svepen. det blev en vana för dem att "rensa" sig då, de blev också lättlärda när de skulle låsa sig "att säga lisa". På grund av svepningen kände de ej heller "göra ner sig" annat än i denna, de var ju fasteterbde.-

Blöjor liksom stjärtlappar måste helst bytas varje gång, "pinka" (sårli — skjorta) endast på morgonen. Visade sig rodnad i ljumsken och stjärt lades små kompressor av "skjarpi" (linne-skav). Vid svepningen de första dagarna, hos den nyblivna moder som ingen hjälp hade åter denna i sin säng, och mannen fick flocka fram svepningen åt henne.

ACC. N:R M. 13510:27.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

27.

Spådbarnstvätten stedde dagligen den
lades oftast när den antogs i vatten, Och
särskilt "bli-å" (blöjor) måste dagligen tvättas,
på vintern var det svårt att få tvätten torr i
de små hemmen man borde inte låta bar-
nets kläder hänga ute en natt — ty då kom-
de trolls och oknytt förgöra barnet, inte heller
fick man slå ut barnets tvättvatten, eller
det vatten som kläderna tvättats i; rinder bar
hemmet, utan det slogs genom det borrade
hål i "spisvrån" som förut fanns i de
gamla hemmen, antingen i stugrum-
met eller i köket. Till detta hål vilket ledde
ner till husgrunden - fanns en plugg som
man sedan satte i. Många satte en
gammal bordkniv vid dörrstörkeln,
den ansågs ju stål och fridde således
för oknytt. — Ja, man visste ju

27

ACC. N:R M. 13510:28.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

att dessa ord var en urgammal sed, och
sannliga resonerade som så: hjälper då
inte, kan då på allt skada, så gjore
mor, å "jä-a-mån" (svärmor) å i hennes stu-
an (hem, den andra stugan) = granneus.
Under den här angivna tiden 1860–1890
var det ytterst sällsynt att någon låg ehjäl
sitt spädbarn, och ingen s. k. kyrkoplikt
fanns då, men berättarskan har omtalat
att senare första 1800 talets år, hade det för
kommit att ——— brad hennes mor: Mor-
Karin född 1803 i Härlanda berättat: Mod-
ren dömts till s. k. kyrko-plikt
(de skulle då på ett fös tillfälle synligt
stå inne i kyrkan) en viss stund,
till ytterst betraktande, som straff för
att de tvårt sina spädbarn genom
ovarsamhet i sängen, en sniebb av

28.

ACC. N:R M. 13510:29.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

29.

på höljet (stickläcke, kavring eller fäll,) hade fallet över barnets mun och bröst det, eller hade någon av de sovande makarna lagt sin arm över barnets ansikte. Sådana händelser straff som kyrkoplikt, tyckte de flesta äldre kvinnor ej om, ente nog med att den arma modern själv blivit förnärmad och sorgsen, nu måste hon också genomgå den stora förödmjukelsen att "stå och skämmas" inne i Gudshus, till "spott och spe" för opörstående folk. Obs! På grund av de naturligt kalla bostäderna hade mången ung moder sina spädbarn hos sig i makarnas gemensamma bädd vintertiden, ja makarna delade ju alltid bädd. Till hem där makarna sov i varsin bädd ansågs ej som lyckligt, sådant gav alltför ofta, och talade om.

29

ACC. N:R M. 13510:30.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

30.

Vaggor fanns alltid i allt hem med barn,
både rulle-vagga=en liten lådliknande djup, sång fat satt på 2 halvtlotformiga medar, dessa lät man vaggan i gång; dels häng-e-vaggor, gjorda=flätade av björksprot och försedda med hänganordning av rep, dessa fästs an en järnstrok, vilken fastsades tex en järnsnärla i taket.
Bägge vaggan fastsade bäst den första tiden, det var bekvämt för modern att lägga sig nu på kvä mid vaggan och hon hade barnet bröstet, vilket ju skedde så fort barnet gnäll/gnällde aldrig så lite). Den första tid på jorden sov ju barnet mest, och behövde ej rockas. Lite senare mid tex 2-4 månader trivdes barnet bättre i hängvaggan, häri från hade det utsikt över hela stugan och kom som fanns i

90.
24.

ACC. NR M. 13510:31.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

31

närheten kunde gå Baggan en liten puff
så att den kom i rörelse under flera minuter.
Rulle-baggan däremot måste bearbetas
jämt. Obs! Man sade att baggen gick på
rullar = de nätlan halvmånformiga
med armarna. Hängbaggarna var mera rinkab-
la än de som stod på golvet, i dessa senare
låg oftast barnet på dagarna tills nästa
barn kom och behövde den. En del barn kun-
de behålla båda dessa baggar i 2 à 2½ år.
Hängbaggen utbytes ibland mot en
bångstol: fästad vid en själv uppen något
framåtböjd stolpe av en-e-träd. Stolen
hade en oval sittplatsanordning av ett
stöd av spjälar, en liten tvärslå — skyd-
bar, hindrade barnet från att falla ur.
Barnets ben stod rätt ut, utan stöd.
Så trivdes de flesta barn bra, men de

21.
30

ACC. N:R M. 13510:32.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

måste vara så gamla att de kunde sitta, än-
nan de satte här. En gående som satt här
på-et bete (någon stund) hade en bra skrift
över att vad som tilldrog sig i stugan, kvin-
kunde t.ex med sina sengar leka, utan att
barnet oppvaktade dem, utan blev klött, kant
kunde t.o.m. se ut genom fönstret. Trulge-
vaggan däremot begärde det att jämt höll
uppvaktat, någon skulle vagga och tjenga
i takt med ruellsången, jämt jämt.
En del barn blev av detta emmedlertid
retlandet och sången = ong-a-neu, så
att skända att de blev som små tyranner
mot sina vårdare. Från fall av trulevaggan
fanns inga åtgärder, men själva vaggan
var så djup att den hindrade
barnet att falla ur. Täckkläderna, en liten
madrass ofta med halmsinnehåll, och

32

ACC. N:R M. 13510:33.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

tvåetbart fodral, en liten dun-tredde för huvudet samt ett vaderat litet täcke, lakan åtminstone under. I äldsta tid med halva kuntras. fanns också ett kuvert för kinden, i vaggan. Spädbarn hade inga kuddar de mötider. tänns modern i närheten löpte det bröstet hur ofta som helst. Så gott som alltid under de måltider då modern själv åt — hon hade då bäst av tid med barnet.) ja, modersmjölken ansågs bäst för barnet. Ja. Stört var kärleken mellan de barn som hade bröstet och modern. Obs. Vid fall av tvillingar hände det att ena barnet föddes upp med flaska bröstbarnet blev modern kärast. ja det var åtskilliga att modems sinnesrörelser = sorger, ilska och glädje, tillfälligt överförde på barnet, liksåsmåningom samma sjukdomar. Ja, naturligtvis blev en normalt fientad moder, ledsen och nedstämd när — eller om — det hände

ACC. N:R M. 13510:34.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

barnet något oftast började moders mjölken
ändra form. Om barnet ej log
brötet första gång det hjöds (dessa var säll-
synt). Någon fick oftast hjälpa modern att
flytta barnets mun, ibland vårtan — stoppa den
i dess mun, kanske mjölka ut några droppar
för hand och smörja dessa på vårtan, låta
barnet vila lite — det hade ju fort ätit
ett-två det i världen hade ofta varit mat.
Små barn orkade ej dra upp mjölken
själva, då lånade man ett äldre barn bis.
Dessa, men genom barnmorskan fick modern
veta hur riktigt det var att modern blev
"upptagen". Efterhand som barnets kraft
tilltog — 4 timmar började det tämna
sig hungrigt, då gick det lättare.
För att modern skulle få mat åt barnet
skulle hon äta kraftig mat — de som

ACC. N:R M. 13510:35.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

hade — ofta var fattigdomen så stor
att ingen hade fanns — tänkt, på alla
de små stugorna i ödemarken —
ingen att låna av — annars var man
i vanliga fall hjälpsam mot sådana tig-
gare. Lite kornkaffe och grovt bröd,
i bästa fall lite korn- eller råggryns-
gröt med någon slags "sy-på", att doppa
den i. Den fattiges "sypa" var oftast en tunn
vällning av lingon-mos. Ingen har väl sett så
dryga men tacksamma mödrar mot barns födelse
som 1860 talets barnmorskor.

Digervengen borde — om moderna vas
fridh, och ej blev i grotes,
rådda omkring ett år. Längre ansågs,
förkastligt, även sådant hände anteckna
på grund av att kemmet vas så fattigt
att det ansågs nödvändigt att mödersmjölk

ACC. N:R M. 13510:36.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

en behövdes, eller också att modern var så snäll för barnet att hon ej hade mod karakterisera att vänja av det, eller —— om kvinnan var av det slags kvinnor att hon ej blev i tycktes (hade ingen reflexion) så länge hon ammade, och ansåg det bäst att skjuta på avtvånga avvänjningen —— ju mycket bekvämare —— hos de jordägande —— kan de ansåg att barnkvalen blev för stor för den lilla gården. Ingen dömde här omsett, man var gärna rädd att barnen skulle bli fattiga, det var ju fasansfullt att vara fattig, förr. Ett stackars barn som av en eller annan anledning påtvingades (drabbades) avtvång länge fick lida mycket svårt av dryckfällan och tyrannen Bacchus. Förmodligen kände barnet sig som en alkoholist och kvinnde ej undvara sin stora kärlek. Det fanns två och

ACC. N:R M. 13510:37.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

37.

Annat barn som ej kunde vara med att leka hos lekkamraterna utan att — trots sina mer än 3 år springa hem till modern för att "dotta" (die) då vilket lekkamraterna visste på den! Ute å barn (ungen (stugan)) te hem å dätta = patta.
Fanns det främmande personer i stugan när barnet kom in ville han i moderns öra, och han följde honom då vanligt att i höket och gav honom bröstet, varefter han sprang tillbaka ut till leken och blev då oftast hållad igen.
Det sjuntes som om ett sjuklight begär efter smekning grenslats även hos modern, ty oftast fick barnet (det var mestadels pojkar) en kram, å en (måns (pojk)) på sin mor-ga annan. Berättaren har också talat om ett visst högt fordrande och påstridande barn som fick då sina de orkade bära, eller — skjuta fram, en stol åt modern, och sade

37.

ACC. N:R M. 13510:38.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

högt, i dess närvaro: "Mo-å. Mor," sätten e-å
(säu er) ja dem fram." Så skedde också.
Sådana händelser voro dock ej vanliga i hela
socknen, men nog emot hela socknen om
detta, långt ser flickan både friat å gift sig
samt sau frå egen gård. Sådana barn ansågs
ej vara A. barn. Det hände att den moder
som lyde sin mor — eller svärmor emot soc-
nen helt enkelt sände bort sitt di-barn till
denna, ett par veckor, för att barnet skulle kom-
ma ifrån bröstet, ibland gick det bra, och
ibland icke. Barnet sörjde för sin moder
och angivarinnan i hemmet, strek mau och
dag till plåga för sin vårdare, modern, kunde
för genom s. k. diglas (apotekarvasa) be någon
=making eller vän, främmande pigan, dra att
anjälken. I nödfall kunde man narra och
locka en 8—10 åring från hem-na-stu-

ACC. N:R M. 13510:39.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

-e-na (hen = den andra stugan) = gram gården
aer dockat — som er spälbarn, dra ut gjöl-
en, och spoela ut den. Nej den gåndes
ej. Den hackades ner i jorden — mor
kan stugvaggen, om man var sårbrist midsom-
lig, annars kunde man osa ner den genan
gående hål i spisvrån, i öppen dag borde
inget ligga som tillhört en människokropp.
I vanligaste fall hade modern lårt barn-
et aer förtå sig på mat. Ur sin egen mat-
tugga stöp hon ut en liten smula — stor-
lek som en flugvinge — öfte sen lite
större och större tuggsmulor, samtidigt
som hon ammade. Ur modern genom
sin egen saliv i tuggan överförde sjuk-
dom på barnet tänkte man ej midare på.
Man visste helt enkelt inget annat sätt,
barnet själv gjordes åt aer få aera i moder

ACC. N:R M. 13510:40.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

kna — eller ligga — och delta i måltiden.
Tillsamd — och sen barnet börjat förtå sig
på mat, kokades männ-slam (något slag-s)
sås = "doppa" av hönsfot, kjorn- eller ärtmjöl.
Möjligen ett ägg i detta. Det kallades barn
-a-mat. Gavs med en tenkad (eller en s.k. barn-
sked (av horn, eller trä) gavs kjernt, men moder
log först varje tugga i sin egen mun, för att pröv-
a om därmen var lagom.
Vid tvillingsfall föddes ej sällan det ena av barn
-men upp med vattenspädd kokt komjölk
med något socker i vattenmängden minskades
allt efter barnets tillväxt. Flaskan bestod van-
ligen av en vanlig gulbrunt färgad vanlig
svartersflaska (ölflaska) med en på apotek
inköpt s.k. nappl av gummi, vilken ibland
trängdes över flask-hålet, dock fanns ämen
nappar med glas — eller gummikors metka

ACC. N:R M. 13510:41.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

41.

Vanligen var tekvänare vid själva måltiden
men dem måste hållas mål reda från styra och
bakterier. Till och annat barn vandes att
råa tidigt t.ex 3 månaders dricka direkt ur en
kaffekopp. Detta var praktiskt, och hälsosamt.
Vid avvänjningen smordes sinnlandt osmak-
liga beska droppar på bröstvårtorna, några
lidna föremål som också användes för djur-
ren är okänt. Inget särskilt namn på
flaskbarnen, men många visste vad ordet be-
tydde. Redan på 1870—1880 talen ansågs det
fint att tugga maten åt barnet, men
många följde dock denna urgamla sed.
I enstaka fall har det hänt att ett av-
vänjt barn åter börjat dia, det har då varit
vid tillfälle då det nyfödda barnet dött, och
man för att rädda modern för difteri låtit
det — möjligen årsgamla barnet som

41

ACC. NR M. 13510 : 42.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

42.

Samfanns f. familjen återkeppta patta-met (bröstet). Spädbarnets sjukdomar. 1orsk
-en magsjukdom orsakad av moders outtröttliga
ja dr. Ytterade sig med kräkn i magen = barnet
klängde sig oroligt eller kröp ihop i sängen vår på
tungan och i munnen, grå beläggning. Botemedel
s. k. Ampullen, köptes på apotek, eller oftare
lagades av barnmorskan som ju var sjuksköter-
skegg. Bestod av rosen pomeranz-blad, jär-
stött anis, kreta och socker. Barnet en hals-
tesked 2 gg dagl. Moders dubbel dos.
Hjälpte alltid. Utslag (eksem). Botades
med en salva av stekt fläsk flott. Detta
fläsk skulle dock ha stulits — från 7 kärings
ar som — ifall den sjuke var ett gossebarn
— skulle föra flickor förut gången. Om den
sjuke däremot var en flicka — av 7 kärlingar
som föra pojkar (pojkas) först, fläsket förvarades

42.

ACC. N:R M. 13510 : 43.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

43.

i en kaffekopp och användes som selva. = Ingen lang
hjelp mot ekseem. Försvann efter lång tid av
sig själv. Landsprideing med följande dres-
ling sjuk och gnäll. Botemedel Lagdesspaspo-
tekspasa, hatiga bad. Barnet lärdes att
hålla sig rent genom att det "höllspam" ofta
lärde det att vantrivas i vått = man byte ofta
på det, men tyvärr klarvades mycket med detta
Modernes tid räckte ej till för annat arbete och
de äldre småsyskonen ute den lejda linan &
gåreng var sågan och påpaudiga. Småbarn-
nen som ju kröpo omkring på golv eller köks-
golvet lägo ofta genomblöta, och som de var
utan benkläder var hela den lina den droppen
svart istad, barnet fick konta och
öronsprång detta seta botades med att mod-
ern mjölkade ner sitt bröst direkt i öratan
= stor lieffällig lindring, men ingen bot

43

ACC. N:R M. 13510:44.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Skervan (en gelbka sjukan) anses barn-
sjukdom. Botemedel fiskelevertran, sol och
sjöomhus sägelse, ordineras av barnmorska och
läkare, men oftast botades det som lyte
(som det troddes vara) och många barn blev
s.k. bortbytingar med liten trapp och stor
huvud idiot!. Ja, när barnet
blev så dåsa hals-åra (ett halvt år) och fortfor
att vara glad åt andra barn, skrattade och sjöng.
På dagen när det låg i vuggan gjorde
jämt för att dels skrämma bösa dem åt, dels
glädja det. Den första leken gjorde den som
lekte — med sina båda händer framför barnet,
man lade sina fingrar tätt intill varandra så att
de liknade fågelvingar, samt viftade och
förvillade dessa för barnet, bjöd barnet
fånga fåglarna, när så försökte av barnet, släpp-
te man för fingrarna spärrade ut dem och sade

ACC. N:R M. 13510 : 45.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

45.

: nu flög de. Allmänt skratt. Fadern lärde den lilla
flickan tidigt att hålla sig stelpa i byggen, sedan
det att han kastades högt upp eller bars på
bara handflatan (tyvärr en lyckat vådlig lek
som orsakat ryggskador.) Att gren på fars
fot var mindre vådlig f. fadern satt då med
ett knä över det andra, och barnet stod på
faderns övre fot, fasthölls av fadern med
dennes ena hand, höjde och sänkte foten, i
glädjen utbrast de barnet, fadern
mässade: Reda, rida ranka, Hälten hitta
Blanka, var ska vi ri-a, te en gammer
ri-a, va ska hon-a heta? Anna Magreta
den tjocka å den feta, där vi komma dit
så va där ingen hemma, utan en lymma
(kik) som satt på sope-dynga (avtäcknings-
plats utom stugvaggen) å jodde (= skände)
: Vo! Vo! Vo! Här å ingen hemma.

45

ACC. N:R M. 13510:46.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

46

När fortsattes grengrängen, och barnet var ordentligt. Förövrigt deltog ej fadern i barnets vård. Föll barnet omkring på golvet, lugnades dessa ofta med ett gott skämt, man sade t.ex.: Barn hett ska ha hjälpa sopp dej. Slog det sig lite obetydligt sade man: Nås enn slår sig själv, så enn slå sig så bra (=mycket) enn kan. Barnet borde läras primodighet. Trätmapp? Ja, den bestod av lite fintöst socker i en liten ren trasa, med en rent- eller segtråd omvirad, blötades i gevarens mun, innan den stacks in i barnets. Apotekshöpta trötlare ansågs skadliga för barnet. Har barnet lyftes ur vaggan = ingen betydelse.

På sommaren bars barnet ut på gräsmatten, oftast så fort det kunde krypa. Låg där på en fjät eller dylikt, kröp snart därifrån och bort till de äldre lekande

ACC. NR M. 13510:47.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

lekande barnen, ello kyckelingar och Lam, som
sprang lösa. Naturen och barnet hjälpte
sig ofta själv, tex dess hälsa, vilket föräldrar
na sällan begrep. Obs! Då hären sprang
lösa tvingo stugan fanns inga dörrar, vilket
annars var förligt för barnet med sin nak-
na rumpkropp. Småbarn höllo rundan av
de trånga eldstäderna. Man bar ut bar-
net på armen. Senare ledder det. Barnet
måste övervakas även nu. Oftast lärde
barnet sig gå i en s. k. gångstol = ett
litet bord med runt hål för barnkroppen, 4
trissor, under ett av stolsbenen, barnet
lärde sig — om det var friskt — sig snart
att själv, med sin kropp, skjuta fram stolen
och benen började följa med. Ett friskt
barn kunde i vanliga fall gå vid ett års
ålder, tidens — eller ännu för feta barn se-

ACC. N:R M. 13510 : 48.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

hörde längre tid. Det räknades som en
bemärkelsedag: den dag som barnet släppt
(släppte det mått han hellers varit i behov av.)
ja, det var så renderbart att man talade om
dessa för dem man träffade, t.ex på tågkupé-
en sade en eller annan medan: Tänk att
hon (pojken) ha släppt nu, att han gå-å
(går) re-det bra, fått (fattat) han å lite själv-
let-å (själv-ig) hänne (de andra) bar-a-na
gick inte fänn (förrän) di var half-femte
halv-femte läpp (1 läpp 3 månader alltså 4½
läpp = ett år och 6 veckor, men hänne bar-a-
na ha varit så äjnkle-te-na (ensamte-na)
må å läsa hönom (honom) å ingan (ingen)
han va haus-åre (halv-års-gammal)
så släppe di re-å (ner) hönen (honom) på
golvet. å lätte (lät) hönen krypa, å
då velle han sen var snelle gående

ACC. N:R M. 13510:49.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ja skäll(epa(skvepa) hönen, så ja sa te
ba-anen au di fek. läna va(bata bli)
då dära-na(det där) för sen va då omöj-
litt å ha ann(eft-å, annat än an skatta
-ti(naetid). ja hine(de andra) fick ja träla
(arbeta mycket hårt med) ingan(ingen) di
bara lä-ade(lärde) se knyppa, men få-å-
sk.ä(skräcken) lä a de(lärde) mig: au ja skälle
råka ena rotten(en kvast) (plocka)
framför dom på golvet, då d(j)ordgjorde) ja,
å rotten(det): hu då dära råka-a neu
(nollandet) då tötte(tyckte) di va så rolit
så° begynte å asa se, framåt, å på
au vis, — ette rotten, å lärde sig bra
noch tillvelit(kvickt) sen, å knyppa.
ja den ällsta gräbb-an hong å så
åpri-a-dat, å enki-ett-å(män vm,
och intresserad) å småba-anen så då

ACC. N:R M. 13510:50.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

50.

å ente Weteit (vetligt) sympnerligen ovanligt).

En barnet lärde sig så tidigt ansågs som en goen techen, var det samtidigt begåvat och fick t. ex. tänder tidigt var det bra — dock ånrades (man vendrade) va då skulle betyda. Z Kanske barnet sova va så för se (för sen tid) inte ble så gammalt, efter som det hände (hant) må ant detta, så bettja (betida).Z

När barnet var så pass an det kunde krypa kunde man ju gå ha det mest ovan än något bete (mål-a-bete) = en bra stund på dagen, å armarna hade han tjälvså — ja ut går ifrån an det gälle en pojke — hade han ju tjäll-å bråtet der snepen, å nu klängde han sig san den värsta kålmark, när han blev swept, å sjelinga des att

50

ACC. N:R M. 13510:51.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

51.

ligga. Berättaren har omtalat att det var
vanligt att det första
året när det 4–6 månaders gamla barnet
som skulle svepas låg i moderns knä, ny-
tvättat, naket, sprattlande med armar och
ben — ja så fint det sig väl, så länge de
första plaggen – pinkan och tröjan påtogos,
men så snart modern fångade de små händerna
i sitt grepp samt lade dem på barnets bröst,
eller barnet förnam hur benen sträcktes ut och
vinkliserades med kjolen, då började munnen
darra och tårarna började tränga fram (ja, de flesta
barn ha tårar vid den åldern), när nu munbeln
också drabbel om fötterna, och luften började
där att rucka sig på: då slutligen vanligen
barnet, trängde och klämde sin lilla kropp.
Nu gällde det för modern att i vara lätta-
lagd – åtminstone (åtminstone) utan fortsätta svepningen
ty i annat fall tog barnet rå-a

51.

ACC. NR M. 13510:52.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

52.

(det sådde över moderns amma sömn.)
följden blev då: att barnet ej sköttes,
utan fick vara lört, ricken var då ilos
att ingen annan än modern själv kunde
sköta barnet — innan det sovit och
vaknat igen, och då ofta — island
tårar, iblandd illrop, mått — nås enget
hjälp, låta sig paketeras.

Oftast var det de äldre barnen som
fick sköta de yngsta, ty även gamla far- eller
morror — där sådana fanns, hade andra
arbeten än sköta småbarn, dea småbarn
trevdes också bäst med barn som vårdare.
De gamla som skötte spädbarnen sökte bara
att få dem att sova, ville jämt ha dem i
vaggan, de orkade helt enkelt inte förtrö
dem, som de större barnen gjorde, de barn
som växte under de gamlas vård fick alltid

59.

ACC. N:R M. 13510:53.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

något lenggammalt och skygget åes nå, ja di ty-
kändes(blev sådda för andra menniskor, dyra
och acting.) Men den lilla 8–10 årengen kann skulle
vagga och "si ette" (se eftea) sen lilla-systes eller
bröz, den hade det verkligen svårt, ti lenge antna
vilade på denna lilla barn-a-gäbba (barnpiga)
(kanna benämneng an det var en pojk som
skölle vaggneingen.) Barnagräbban var ändlid
strängeligen förbjuden att ta upp det i vag-
gan skrikande i kärnet, utan borde bara vagga
och sjenga. Var barngräbban så dån 11–12 år
därenot kunde han få tillåtelse att ha kärnet
uppe, och fick det då lättast tyst genom att bära
det på sina armar, gå stuggolvet rent, rent,
rent, samt sjenga — ja skrikka, fram sången,
så att barnets klenh och jämmer överröta-
des, samt ihågkommande det kröpte moders
gett nåe denna fick att lie åker och äng

5-3.

ACC. NR M. 13510:54.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

eller ladugård: "Ös du å smäll-å, å "si vål elle" "lellen" så få du en krängla, ella hönna-na, (någonting) orå ja kämmå eng (en)

Somliknamn på spädbarnet var lellen drängen — ella pian, sô-kåt (socket), då lilla sôk-åt, sôt-nos, sket-läns, (skämtsamt), ja kåt barn har många nam — säger ordspråket.

Ongel var dock en benämning som förekom endast vid dräng tenkäta-beteckning.

De s.k. oäkta barnen — utomäktenskapliga, de hade oftast en svår barndom, där modern t.ex. var död eller på grund av fattigdom ej kunde vårda sitt barn, ja di såldes (i mitten av 1800 talet) på auktion till den minst lejedande. Svårast hade de det om den som "köpat in dem" själv hade flera egna barn, då fick det "oäkta" barnet mest heta hönnegi. De flesta ogifta mödrar på 1850—1870 talen

54

ACC. NR M. 13510:55.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

55.

flytta oftast en i någon gammal ålderdomlig eller också till någon gammal fattig familj, hos dennas fick den ensamstående levande modern hushålla-hålla-ränga (husera) mot att hon hjälpte den — eller de gamla, som fick hon spänna len, och allt mot en obetydlig betalning, lite fattigsåd fick hon, här fick också i bästa fall det stormaktens skapliga barnet bära upp, samt vid 7-8 års ålder gå sig ut som barngråbba, till de unga, eller andra familjer som icke hade någon egen barna-gråbba, eller vakte-herre för fråken (tandpuren). Någon slags barnavårdsnämnd fanns ju ej — och ingen barnavårdsman som hjälpt eftas fader och kunnat ta ut upphörtrings bidrag. Mannen fridde sig oftast genom att resa till Skåne, eller till "Norrlands-baran." Kanske till U.S.A.

55.

ACC. N:R M. 13510:56.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

56.

De här omtalade fäderna kunde också svärja sig fria (anlägga särjesmål sed.)
De oäkta kenbräpliga barnen gick — så gott som alltid och tiggde. Så sent som år 1900. förekom det att sådana barn åtminstone till gillarna sändes att gå tigga. (nu 1954) tiggs det ju också så° till härlösa barn) men nu har de hjälpen som tiggen åt dem. De här i frågeställan omnämda barnen hade det även svårt i skolan, vilken många dagar förrummades i brist på skol-e-mat. De blev därför efter i rendemissningen, utskrattade av de andra barnen för sin dåliga och snuskiga klädsel. Tyvärr hände det att deras ensamma moder träffade sig med andra män, och barnskaran utökades, då fick de barn som bad om mat, mottaga förebråelser även för moderns ——— synder.

56

ACC. N:R M. 13510:57.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

57.

Wagg-l ræs o: Bellmans vackra vaggvisa.

": Sov, sov lilla barn du får tids nog
vaka, bönna världens bitterhet och leva ad-
lla smaka, Världen är en sorge-ö bäst du
lever på ur å, Och bli jord tillbaka.

En annan: "Skatan sitter på lagårdstak
med sina fyra små ungar: "Vad ska
vi göra du fryssa ihjäl, Vi frysa om våra
så fötter? Vi ska resa te Danmark
köpa sko(r) för halv-tre-a(2:i) mark
Tranan. Tranan pepsar kårn, Kallen
blåsor i silverhorn, å täppen — han
dansa(r) små glas-sko.

En annan Sov sov lilla ba-an — stort
i rövven som en kilsaan (=hemtvarns-sten) har så mönna, fa-
rå (=fäder), Än i väcjö å en i hämn

57.

ACC. N:R M. 13510 : 58.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

58.

(Lund) t Wåra i Malen-e, å Östersnen
å sen ——— Förrutan all ånne, Som
ingen mänska kan räkna. (Denna
visan tyckes va diktad med tanke på de räkta
barnen — hellre antiol ansågs ha så många
för-a(föder) (Visan användes flitigt av
allmogen, då den oftast glade de något äld-
re barnen, som hörde på, och gerna lärde
sig att likna rören vid kvärntenen
med det runda hålet i mitten (Obs. kvärn-
-en, sådan som nu i vår hem, ända fram
tin 1890 talet — för att på den mala jul-a
maltet, tin jul ölet — samt en-e-kären.
Kaet och enbär sändes aldrig tin någon
tvättkvinnan.

En annan

Ja vaggade i år
ja vaggade i fjor, ja vag-
gade för en flicka, kan ja inte kakan

58.

ACC. N:R M. 13510:59.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

59.

få ska ja låtta (låta) vaggan stå, Å
låtta (låta) barnet vakna — (här
sänndes oftast barnets namn) t.ex. Nella
eller S Wente e.t.c.

Som framgår av detsen vaknade barnet
när vaggan stannte (stannade) — det är
vinerligen sannt — detta var ett beningat
ord — välkänt från hatetiden, men barn
en voro så vana vid vaggning och sång
att så fort som detta upphörde så vakna-
de de, därför torde många barn-flickor
aldrig upphöra med (förg-a-nett (med att
sjunga) om de skulle svala på en fråga
utan tjäg avlidfram svaret somliga
diktade riktigt bra svar, och passade
svaren efter rytmen i tonen (melodin)

Sålunda berättas en gammal s.k.
håll-visa (sensepår motsvarande någon

59

ACC. N:R M. 13510:60.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

60.

som bor en bredvisael) från Gottåsa gästgiveri och skjutsstation på 1860 talet. Han hade en gång kommit till Håkans på Smedstorpet (i Skatelövs socken, men invid V. Torsås gränsen) med hasen angående berörda skjutsning.) Häckarlen frågade den lilla 7-8 åringen som vaggade och sjöng: "Var å far eller mor?" Flickan fortsatte sen sång på välkända vaggvisemelodin, med orden: "Far å på loen å fräsk-å mor å i kvörnet å bryt-å (hade stor tvär) å Britta ha skrädet ne-å (ner) se (sig). Den sista satsen lade barnflickan till förmodligen för att ej behöva sakna text till slutstrofen. Häckarlen fattade genast sammanhanget, sökte och fann försvarsna till barnen på de angivna ställena.

På så vis sjöngs t.o.m. sagor, fram-

60

ACC. N:R M. 13510:61.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

61.

Tillägg till sidan 54 här, rad 4.

Saukmanz: "Grell, Grellet, (grell, var i gamla tiden en liten silverbägare som användes till brännvins-glas, en del både form som 1900 talets pressokt-glas, dock utan öra), det ansägs som det finaste kristall-et (kärlet) i gamla tiden.

"Sockergryn" var också ett smeknamn (socker = sött-ä) man ju en säregen fin kryddad på 1800 - talets sätt, och tidigare.

Vaggvisa se sidan 57: "När det blir sommar och gökarn han gal och liljorna växa på ängen. Då kär mor på lillan en gal, å fa-a kan säga till drängen: "Sadla på hästen och spänn för, gör det i ordning som sig bör, ty lillan skall åka te mormor. Obs! Alla dessa här uppteckna de vaggvisor (sjungs (sjöngs) på den gamla hälvända vaggmelodien, där så behärskes hälla man bara at "tonen" lite mer.

61.